

**ИЛИЯ
ГАБРОВСКИ**

БЕЛЕЖИТИ ХОРА И СЪБИТИЯ ОТ ГАБРОВСКИЯ КРАЙ

ИЛИЯ ГАБРОВСКИ

**БЕЛЕЖИТИ
ХОРА И СЪБИТИЯ
ОТ ГАБРОВСКИЯ КРАЙ**

издаването на сп. "Български лекар", спряно поради войната. Д-р Груев бил включен в редакционния комитет. В списанието той печатал следните научни статии: "Витамины и витаминози" /1921/ и "Инсулин и диабет" /1922/. В списание "Български лекар" е писал под псевдоним д-р Годлиб и д-р Хероин. Реферативният отдел е завеждал той. Пишел е рецензии и е превеждал от руски и френски биографии на бележити учени.

В разни списания е публикувал научни статии като: "Заушков менингит" – "Педиатричен преглед", 1941 г., "Радиоактивните тела и действието им върху кръвотворните органи и кръвта" – "Медицински летописи", 1940 г., "Принос към изучаването на майманизота" /Кала-азар/ у нас" – "Медицински летописи", 1949 г.

Изнасял е редица медицински доклади пред клона на БЛС – Пловдив: "Азотът в биологията и терапията /биологичен опит/", "Колоидите в медицината", "Епидемичен енцефалит", "Нашите топли минерални извори /три доклада/", "Лимфацитарните акутни лечими менингити", "Хематемези от спленичен произход", "Принос към изучаването на пурпурите", "Маларията като тъкана болест", "Острият коремен синдром".

Доклади, изнесени в секцията на интернистите в Пловдив, чийто основател бил той и същевременно дългогодишен представител: "Въздушни кисти в белея дроб", "Болестта на Щил Шофар", "Върху възвратния тиф", "Льофлеровият синдром при една противотифна имунизация", "Херпес зостер и варицела".

Публични беседи: "Професионални болести" /три беседи, изнесени в Народния дом, 1922/, "Криворазбраното вегетарианство" /повторена три пъти, 1923/, "Кръвопреливане и кръводарители" /1948/.

Габровският меценат

Ботю Пенчев Бараков

Габровци от край време са прочути със своята пестеливост. За това ги наричат пинтии, тъй като "цепели стотинката и косъма", стрижели яйцето и с него две чорби готвели. Вярно е, че те са пестеливи към себе си, обаче само за своето благо са пестеливи към себе си, а за общото благо са щедри и широко разтварят своите кесии. За това говорят училищата от миналото, които са дело от благодетелите Априлов, Палаузов, Пенчо Ралчев и др. Никола Василяди. Същата умисъл са носели и делата на: д-р Тота Венкова, Марин Табаков, Пенчо Семов и др. Всички те са били обладани от силни родолюбиви чувства и преди всичко да бъдат "ползу народу".

В по ново време на габровския хоризонт се появила нова ярка звезда на оригинални и самобитни идеи на благотворителност. Това бил Ботю Бараков. Тази човешка добродетел той проявявал не само към училището или благодетелните домове, а и към людете на изкуството. Затова справедливо можем да го наречем габровския меценат. Ако римлянинът Гай Целий Меценат умрял в осма година от н. е. и чието име е станало нарицателно за покровителство на литературата и изкуството, то с право можем да наречем Ботю Бараков не само като първи габровец меценат, но и такъв в България. Неговата пословична скромност и голяма щедрост обаче не трябва да остане забулена в мъглата на миналото, а да се изяви и да покаже на младите. Воден от тези съображения пиша настоящето.

Ботю Пенчев Бараков е роден на 27.11.1914 г. в село Попрази /днешното село Източник – Габровско/ в многочленно трудолюбиво семейство на баща търговец – кърджия. За неговото духовно развитие и възпитание имал най-голям дял неговия първи учител Калчо Коняров. В знак на благодарност през 1946 г. Бараков кредитирал изработването на бюст на Коняров /изработен от заслужилият художник проф. Марко Марков/ и поставен в двора на училището в село Попрази. Това благородно дело, ученик да построи паметник на учителя си, е уникално явление в България.

На четиринадесет годишна възраст Бараков постъпил като работник бояджия в предачната фабрика "Орел". Малкото момче, будно и трудолюбиво станало след три години добър майстор. Неговата предприемчивост не го оставила между четирите стени на бояджийницата. Почти без средства, превзет от непреодолимо влечение към хубавото, към мистичното и възвишеното, никой не знаел, че предприел първото си пътуване до Белград. По-късно на няколко пъти бил в Будапеща, Берлин, Виена, Лайпциг, Дрезден, Регенсбург и други градове. По цели дни скитал по различните паркове, музеи и театри, концерти. Поразително впечатление му направили картините, които видял в двореца Шьонбрун. Напуснал Габрово, за да търси другаде щастие на крилатия

си неспокоен дух. През 1938 г., в София, с намерение да замине за Америка, но започнала войната и той останал тук. По това време основал търговска къща с представителство на анилинови бои, химикали, машини и др. Щастлива случайност му помогнала да спечели много пари. Това бил период, в които цените на анилиновите бои се покачили многократно. Забогатяването не го възгордяло. Той помнел прекаранията в неволя години. Тук, в столицата, той виждал двата противоречиви свята – на бедността и богатството. Отзивчивото му и човеколюбиво сърце не го оставило безразличен към нерадостното съществуване на хората на изкуството. Запознал се с много талантиливи и обещаващи творци на изкуството – писатели, художници, музиканти и артисти, които живеели в бедност и недоимък. С материалната си възможност той започнал щедро и безвъзмездно да им помага. Издавал със свои средства книги, подпомагал с пари учещи и начинаещи художници, музиканти и др. Единствената му цел била да им създаде благоприятни условия, за да творят спокойно и да растат.

Бараков закупувал художествените им творби с намерение да уреди постоянна художествена галерия в София, тъй като такава нямало. По негов почин на 31.08.1945 г. се учредило и узаконило Културно дружество "Общество за култура и изкуство", което ратувало за опознаване и побратимяване на народите, чрез хората на изкуството.

То имало за цел:

1. "Да се обединят и организират първите български прогресивни сили в областта на изкуството и културата."
2. "Да се изгради модерен камерен театър."
3. "Да се построи монументален паметник на българското изкуство."
4. "Да организира галерия."
5. "Да издава на български и чужди езици месечно списание."
6. "Да се създават и поддържат тесни връзки с хората на изкуството от цял свят."
7. "Да се построи "Кораб на изкуствата"."
8. "Да се организира трудово-кооперативно общество на изкуствата."

Бараков организирал и поддържал със свои средства първия камерен симфоничен оркестър в България. В неговия състав влизали най-добрите наши изпълнители: диригент – Асен Найденов, солисти – проф. Владимир Аврамов, Вапурджиев, Кугийски, Сертев и др. Издръжката само на този оркестър струвала на Бараков 500000 лева месечно. Поддържал със средства и Софийския драматичен театър с ръководител Борис Денизов, който на 05.02.1945 г. представил светската пиеса "Светлините на маяка" от Л. Карасев. Подпомагал хор "Кавал" с диригент Ат. Маргаритов и оркестъра към него, който изнасял много концерти с благотворителна цел. Бараков устройвал вечери и срещи с Н. Державин, руски, полски и румънски артисти и лично ги награждавал.

Италианският професор Жорж Нурижан написа книга за Бараков,

озаглавена "Корабът на изкуствата" С., 1945 г. В нея той написал: "Ботю Бараков е една изключителна личност за българската действителност. Той живее със свои идеи, със свой темперамент, очертавайки се като рядка творческа личност. Той познава всичките нищети. Обича народа си със запазените в гънките на душата му първични ценности. ... Той копнее за един свят, в които всичко да бъде по-хубаво, по-голямо, по-чисто, по-светло, по-живо от нашия беден, действителен живот. Непоколебим в щастието, твърд в решенията си, последователен в това, което той смята за искрено и справедливо, изпълнен с жива вяра – ето качествата, които отличават този благороден и деен син на малка България."

На 10.12.1944 г. този меценат събрал в кантората си: Трифон Кунев – директор на Народния театър, проф. Роснер – преподавател в държавната театрална школа, Славчо Васев – главен редактор на в-к "Заря", Иван Кирицов – журналист, Станчо Киселков – публицист, Юно Гордез – оперна певица, Ангел Самоковлиев – оперен диригент, Владимир Аврамов – професор в Музикалната академия, Ангел Иванов – журналист, Цанко Василев – художник, Марко Марков – скулптор и капитана от запаса Стателов. Събраните разгледали и обсъдили идеята на Бараков за построяването на "Кораб на изкуствата". Бараков изтъкнал, че изкуството може и трябва да бъде поставено в услуга на човечеството, за установяване на постоянни културни връзки и създаване на международна солидарност. И този кораб по идея и замисъл щял да бъде първи в света по род и величие, със съответен най-голям тонаж. Трябвало да разполага с много изложбени зали – концертни, театрални, в които да бъде показвано творчеството на първите творци на изкуството и науката от древността до наши дни. Така бурното море щяло да служи за мирна връзка между народите и щяло да дава възможност за най-благоприятни условия за опазване на народите.

По-късно мислил да възстанови на връх "Урвич" /Софийско/ средновековната крепост на цар Иван Шишман, свързана със защитата на България. А в родното си село и на други места в страната замислял да построи културни домове. "Може би ще се намерят хора, – казал Нурижан – които скептично ще се усмихнат на тази идея, други ще я намерят утопична, неосъществима, трети ще я намерят неотговаряща за днешното време. Обаче, тя ще даде отлични резултати, ако попадне на хора високо просветени и ясно съзнаващи културната роля, която може да изиграе този кораб на изкуствата между всички народи.

Обаче Ботю Бараков бил внезапно арестуван през 1949 г. и се сложил край на всички негови планове. Бил заподозрян, че дружи със задържаните по време на процеса на Трайчо Костов негови приятели и членове на обществото. Бил осъден на 16.11.1951 г. по чл. 70, ал. 2 и чл. 83, ал. 1 от Наказателния закон общо на 12 години и конфискация на 250000 лв. Обвинен бил, че е член на група, която си е поставила за цел събаряне и отслабване властта в НР България

и шпионаж. Пет години прекарал в Държавна сигурност и затворите. Със стоическо търпение издържал и неговата невинност се доказала. През 1955 г. този процес бил преразгледан и всички подсъдими – професори, министри били освободени. С решение 12 от 02.01.1964 г. присъдата на Бараков била обезсилена, тъй като се установило, че подсъдимият “Ботю П. Бараков не е извършил престъпление по горните текстове, а е бил репресиран през периода на култа към личността.”

След излизането си от затвора, Бараков се оказал без средства, поради това, че много от неговите длъжници били заминали за чужбина, без да погасят дълговете си към него. По същото време се извършила и смяна на парите. Така габровският меценат, останал без средства, бил обезкрилен, но не и обезверен, защото знаел думите на Волтер, които прилагал цял живот: “Трудът ни избавя от три злини: скуката, порокът и нуждата”. По това време му предложили отговорна работа, но Бараков не приел това предложение и започнал от там, от където бил тръгнал преди години. Най-напред работил в една каменна кариера на Витоша, а след това станал отново строителен работник – бояджия.

Шумния град София не го привличал като място за живеене. Възстановил хижата си на любимия си “Урвич” и заживял там в мир и тишина, горе, при орлите. Усамотил се в планината, за да гледа света и людете от високо.

Въпреки, че след освобождаването му от затвора намерил само полуразрушените стени на жилището си на връх Урвич, въпреки че цялото му имущество от предмети, художествени произведения, картини, скулптори, библиотека били разграбени или унищожени, Бараков имал сили да преживее всичко и пред възстановената си хижа поставил мраморна плоча, на която написал:

“Иде празник на земята,
ще бъде ден велик, велик.
И таз земя звезда небесна,
ще свети в мир и правда вечна.”

Този вечно трудолюбив благодетел, с голямо човешко сърце човек, раздал всичко на обществото, изпълнил до край максимата на Песталоци “Всичко за другите, нищо за себе си!”, продължавал да живее като Диоген на Урвич, щастлив, доволен и жизнерадостен. Беден, но честен. При залез слънце, потънал в носталгия, впил поглед към своя роден Балкан, към родното си село Попрази, той виждал осъществена последната си мечта – да построи паметник на убитите си съселяни през двете войни до чешмата – вечния източник. На паметника със златни букви трябвало да бъде написано:

“Ще дойде ден и някой час,
ще чуем на правдата гласа,
тържествен глас:

- Братя, рухва старий свят.
С дивия си войнствен глас
ще чуем ний тогава:
- Братя, мир Вам!

А на читалището дал своя дар: “Корабът на изкуствата” – останалите си книги, картини и скулптори.